

PRESCHOOL UPRINGING DEVELOPMENT TENDENCIES IN MODERN WORLD

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Ольга Радул

доктор педагогічних наук, професор

E-mail: olga.s.radul@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0627-1541

Центральноукраїнський державний

педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, Україна

Olga Radul

Doctor of Pedagogical Science, professor

E-mail: olga.s.radul@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0627-1541

Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian

State Pedagogical University, Ukraine

ABSTRACT

The article deals with the main preschool upbringing development tendencies in modern world. As a result of the conducted analytical work, which was based mostly on the scientific investigations of scientists devoted to the problems of comparative studies, it seemed impossible to specify, on the one hand, statistical data, and on the other hand, factual material regarding the development of preschool education in the modern world. For example, the addition of scientific ideas about the discovery of planning as a stimulating factor in the activity of a preschool child in a choice situation, the pedagogical meaning of social education in a preschool education institution, forms of connection between preschool education and school education. This made it possible to outline the basis for determining the leading trends in the development of preschool education in the modern world. The most prominent one is the increase of interest in many modern countries in preschool upbringing within the education system and the issues of preschool pedagogy. Other tendencies of preschool upbringing development include: 1) the rise of the number of children in preschool institutions in the last decades, especially in the developed countries; 2) prevalence of private preschool institutions; 3) preschool institutions diversity in their types depending on the form of property, duration of children being there, the number of children, traditional or alternative approach, the content of education etc.; 4) absence of a single approach to the size of groups depending on the institution type; 5) different ideas as for the issues of inclusive upbringing of preschoolers; 6) importance of the environment organization in the preschool institutions (zoning, distinguished spaces for activity, workshops on the one hand or free planning on the other); 7) gradual unification of the content of upbringing in different countries, which implies versatile development of a child and is based on humanistic principles, democratic approach and universal human moral values; 8) formation of different preschool institutions as a specific linking element of the preschool and school education.

Key words: *preschool education, development tendencies, child, preschool educational institutions, education democratization.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Для більшості країн світу кінець ХХ початок ХХІ століття позначився суттєвими змінами у поглядах на дошкільну освіту, на ставлення до дошкільного періоду життя і на навчання дітей раннього віку. Важливим є той факт, що дошкільне виховання у все більшій кількості країн світу,

насамперед розвинених, починає розглядатися як перша ланка у неперервній освіті людини. Відповідно, все більше уваги педагогів, науковців, освітніх діячів, державних структур зосереджується на проблемах дошкільного дитинства, дошкільної педагогіки, організації виховання і навчання дітей. Процеси глобалізації та постійної інтеграції в сучасному світі роблять знайомство з зарубіжним досвідом цікавим і актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що у порівнянні з іншими ланками освіти, дошкілля (у компаративному відношенні) стало об'єктом дослідження відносно недавно, в останні десятиліття. Більше вивчалися теорії і концепції дошкільного виховання, які зародилися у XIX–XX століттях та ті з них (або їх елементи), які використовуються й нині у традиційних закладах дошкільної освіти та альтернативних. З-поміж найвагоміших досліджень сучасного стану дошкільного виховання й освіти вітчизняних і зарубіжних учених зазначимо праці Л. Парамонової і О. Протасової (2001), Зебзеєвої В. (2007), дисертаційні дослідження та монографії з підготовки педагогічних кадрів для дошкільних установ, в яких окремі розділи присвячені й характеристичі дошкільного виховання в різних країнах В. Лащихіної (2009), О. Мкртічян (2020), В. Іванової (2021), публікації Н. Голоти, Л. Козак та ін.

Мета статті. Визначити й охарактеризувати основні тенденції розвитку дошкільного виховання, дошкільної освіти у сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. Провідною (можна навіть сказати визначальною) тенденцією розвитку дошкільного виховання у сучасному світі є збільшення інтересу до дошкілля в системі освіти в різних країнах – розвинених і тих, що розвиваються. На цьому акцентують усі дослідники у галузі дошкільного виховання та визначають такі основні причини цього явища:

- безперечні переваги педагогічно доцільної організації виховання і освіти дошкільнят;

- значна кількість неповних родин (за світовою статистикою це кожна третя сім'я);

- позитивна тенденція задіяності жінок у виробничій сфері;

- краща підготовка дітей до навчання у школі.

Дослідження Європейської комісії «Ключові дані щодо дошкільної освіти і догляду у Європі» (Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe, 2014) (European, 2014) доводить існування безпосереднього зв'язку між залученням дітей до дошкільної освіти та економічними й соціальними успіхами країни. Згідно міжнародних порівняльних досліджень якості знань учнів початкової школи виявлено, що діти, які відвідували заклади дошкільної освіти, під час навчання у школі демонструють кращі результати у порівнянні з тими дітьми, які такі заклади не відвідували (EURYDICE, 2009: 17).

Якісна дошкільна освіта покращує формування у молодших школярів мовних і мовленнєвих умінь, природничо-математичної і соціальної компетентностей, уміння вчитися. У розвинених країнах світу активно впроваджується ідея інтенсифікації охоплення дітей дошкільною освітою у практику. Процес залучення дошкільного виховання до систем обов'язкової освіти впливає на формування загальної тенденції поступового збільшення тривалості обов'язкової освіти (Ярова, 2018: 248).

Однією з тенденцій розвитку дошкільного виховання є те, що заклади дошкільної освіти у переважній більшості країн світу є приватними і охоплюють дітей віком від 3 до 6 років. У Японії близько 60 % закладів дошкільної освіти складає приватний сектор, лише 0,3 % – державні, решта – муніципального підпорядкування. У ФРН – 20 % закладів дошкільної освіти є державними, 80 % – належить різним організаціям, зокрема церковним общинам, профспілкам, німецькому Червоному Хресту, іншим благодійним організаціям (Чепіль, 2010: 53).

Зазначимо, що фінансування дошкільної освіти в різних країнах відбувається також по-різному. Державні заклади дошкільної освіти можуть бути безоплатними. Зазвичай, вони призначаються насамперед для найменш забезпечених верств населення (наприклад, у Великій Британії, Німеччині). Однак у більшості країн повністю безкоштовних дошкільних установ майже не існує. Наприклад, у Японії всі дошкільні заклади платні, крім муніципальних. У ФРН батьки сплачують 50 %, іншу половину витрат покриває власник закладу дошкільної освіти, при цьому державні установи є безкоштовними.

Сума платні за догляд, виховання та навчання дітей у різних країнах знову ж таки різна. Існують різні підходи до оплати:

- 1) плата за перебування у дошкільному закладі визначається доходами сім'ї;
- 2) сума платні визначається кількістю годин перебування дитини у дошкільному закладі (наприклад, у ФРН, Великій Британії, Турції та ін.);
- 3) чітко фіксована плата, відносно невелика, для всіх батьків.

Приватні заклади дошкільної освіти платні. Розмір оплати різний, наприклад, у штаті Алабама (США) – 600 доларів на місяць за одну дитину.

Приватні дошкільні установи може контролювати держава, як, наприклад, в Ізраїлі через Міністерство освіти.

Водночас, як зокрема у Китаї, приватні заклади дошкільної освіти не отримують фінансування з боку держави, а тому їм не зобов'язані брати участь у програмах оцінки якості, що запроваджуються відповідними державними установами.

Відвідування дітьми закладів дошкільної освіти в сучасному світі є необов'язковим (наприклад, у ФРН організація освіти дітей до 6 років є винятково справою сім'ї). Наголосимо, що це стосується малих дітей. Обов'язковим у багатьох країнах є відвідування дітьми старшої групи (передшкільний вік), про що йтиметься нижче.

Водночас спостерігається тенденція збільшення кількості дітей у закладах дошкільної освіти за останні півстоліття. Загалом дошкільні заклади відвідують біля 40 % дітей 3–4 років у розвинених і 12–15% – у країнах, що розвиваються. Швидкого розвитку дошкільне виховання у розвинених країнах світу набуває з 80-х років ХХ століття. Наприклад, у США у 1965 р. заклади дошкільної освіти відвідували 10 % 3–4-річних дітей, а через 20 років, у 1985 р. уже 40 % (Радул, 2022).

У країнах Європейського Союзу дошкільні заклади відвідують біля 80 % дітей від 3 до 6 років. Водночас у Бельгії, Данії, Іспанії та Франції цей показник становить понад 90 % (Ярова, 2018: 248). У Фінляндії близько 30 % дітей віком до 3-х років і 60 % дітей від трьох років до вступу в школу відвідують дошкільні заклади. У Великій Британії на початку 90-х років ХХ століття 76 % дітей були охоплені однією з форм підготовки до школи

В Україні за даними статистики (2016 р.) 74 % дітей віком 3–5 років охоплено дошкільним вихованням, 5-річних дітей – 70,6 %. Наголосимо, що попит на дошкільне виховання на початку ХХІ століття перевищував кількість місць: в середньому на 100 місць у закладах дошкільної освіти припадало 117 дітей. Існувала черга на влаштування дітей у дошкільні установи (Козак, 2017: 236). В останні п'ять років ситуація покращилася. Однак, зважаючи на військові дії на території України, як буде розвиватися ситуація надалі поки невідомо.

У порівнянні з іншими країнами світу краще організоване дошкільне виховання у колишніх соціалістичних країнах, у яких дошкільне виховання було складовою частиною системи освіти. Заклади дошкільної освіти в них відвідує більшість дітей. Громадському дошкільному вихованню притаманні такі ознаки:

- державний характер;

- широка мережа дошкільних закладів, наявність спеціальних норм їх проєктування і будівництва;

- визнання дошкільного виховання частиною системи освіти, її першою ланкою;

- наявність державної програми виховання дітей у закладах дошкільної освіти, що розробляється відповідними науковими установами різними фахівцями у цій галузі;

- невеликий розмір платні з боку батьків за перебування дитини в дошкільних установах;

- державний підхід до підготовки педагогічних кадрів для закладів дошкільної освіти (Чепіль, 2010: 50).

В умовах сучасної комерціалізації соціально-побутових сфер життя все помітнішою тенденцією є об'єднання зусиль з боку держави, приватного сектору та бізнесу в оптимізації мережі дошкільних закладів.

У сучасному світі існує багато типів дошкільних установ, що є однією з тенденцій розвитку дошкільного виховання. Вони різняться за формою власності, тривалістю перебування дитини в них, кількістю дітей, традиційністю чи альтернативністю та іншими рисами. Виокремимо такі:

- державні та приватні (створені релігійними, жіночими організаціями, благодійними товариствами, Червоним Хрестом), корпоративні – при підприємствах, установах (наприклад, у США приватні центри для дітей та службовців безпосередньо на території (або поруч) установи, які діють упродовж дня);

- ясла, ясла-садки, дитячі садки повного дня (до 12 годин) і неповного (2–4 години на день), цілорічні і сезонні (наприклад, у Фінляндії – пересувні), цілодобові інтернати;

- дитячі школи (Швейцарія) або «передшколи» (preschools) (США);

- школи-ясла (для дітей раннього віку – з 3-х років);

- ігрові майданчики (варіант – відкриті дитячі садки), ігрові групи (батьки приводять дітей для спільних ігор, прогулянок на 2–3 години на день);

- школи або інститути нянь (США, Велика Британія);

- материнські школи (Франція);

- спеціальні заклади, призначені для виховання й лікування дітей з вадами психічного та фізичного розвитку, зокрема і й інтернати (наприклад, у ФРН);

- материнські центри і клуби, центри по догляду за дітьми (В. Британія, ФРН), центри денного догляду (Японія);

- сімейні дитячі садки, тимчасові дитячі садочки типу сімейних мікросадків (можуть організовуватися у квартирах багатоквартирних будинків (наприклад, у Польщі));

- підготовчі групи, однорічні заклади для дітей віком 5–6 років для повноцінної підготовки їх до школи (Японія);

- міжнародні школи (наприклад, у розвинених районах Китаю приватні заклади);

- альтернативні – незалежні, авторські (наприклад, у ФРН – штайнерівські (Вальдорфські)), садки-Монтессорі, вільного, відкритого типу (з кінця ХХ століття), пересувні дитячі садки (сезонні). Такі заклади можуть підтримуватися державою (як, наприклад, у Німеччині), а можуть і не підтримуватися (Радул, 2022).

До основних рис діяльності відкритих закладів дошкільної освіти дослідники відносять такі:

- відкрите планування з участю дітей;

- різновікова організація життя та діяльності;

- навчання на базі реальних життєвих зв'язків;

- єдність гри і навчання;

- зв'язок із громадськістю, різними установами;

- тісна співпраця з батьками (Чепіль, 2010: 54; Козак, 2017: 238).

Однією з тенденцій розвитку дошкільного виховання є те, що в сучасному світі немає єдиної думки щодо кількості дітей у групах закладів дошкільної освіти. Наповнюваність груп у закладах дошкільної освіти залежить від типу закладу, від того, хто є його організатором. У приватних установах кількість дітей зазвичай менше: від 3–5 до 10–15. Наприклад, у Фінляндії у закладах дошкільної освіти повного дня у групах різного віку різна кількість дітей і різна кількість вихователів та помічників. Так, у групах до 1 року – не більше 6, від року до 2 – не більше 12, після 3-х років – від 12 до 21. Вважається, що дитина до трьох років займає нібито два місця, оскільки вимагає подвійної уваги. В кожній групі повинен бути мінімум один вихователь і два помічника. Якщо хто-небудь із них хворіє, його замінює няня або спеціально запрошений вихователь (позаштатний). Якщо в групі всі діти не мають ще трьох років, то працюють три няні. Якщо ж усі діти старші 4-х років, то повинно бути два вихователя і один помічник. У закладах неповного дня (менше 5 годин на день) у групі може бути до 25 дітей і в ній повинен бути один вихователь і одна няня.

У різних дошкільних закладах Великої Британії різна кількість дітей у групах. Так, у яслах при школах (так звані ясельні класи) на одного дорослого припадає 13 дітей. У яслах для дітей віком від 2 до 5 років, які існують самостійно, незалежно від школи, на одного дорослого припадає не більше трьох малюків і не більше 5 трох старших дітей. Однак у деякі моменти в групі може перебувати одночасно більше 40 дітей під наглядом двох дорослих. Загалом, діти об'єднані у невеликі групи. Так, дворічні – до 6 дітей, віком 3–5 років – до 10 дітей.

У Японії велика кількість дітей у дитячих садках – від 20 до 40, у центрах денного догляду – по 10 дітей на одного дорослого.

У китайських дитячих садках, які є досить великими (наприклад, 270 дітей і 60 дорослих), в одній групі, зазвичай, 25–26 осіб. У групі працює 2 вихователя і помічник вихователя, при цьому вони різного віку (Парамонова, 2001).

Однією з рис розвитку дошкільної освіти є проблема інклюзії. У сучасному світі не існує єдиної думки щодо спільного чи роздільного виховання дітей здорових та з вадами розвитку. Кожна країна вирішує це питання самостійно. Зокрема, у США переважно всі діти виховуються разом: у звичайних групах є 1–2 дитини із проблемами розвитку. З такими дітьми перебуває окремий педагог-спеціаліст, який спрямовує діяльність дитини під час спільного заняття на ті цілі й завдання, які потрібно досягти саме їй. З усіма іншими дітьми працює інший, звичайний вихователь. Усі діти беруть участь у спільному житті групи. Зазвичай, така спільна діяльність забезпечує позитивні результати для всіх дітей – вони вчаться жити в інтегрованому суспільстві, з дитячих років одні здобувають соціально-комунікативний досвід, а в інших формуються такі якості, як гуманність та милосердя (Чепіль, 2010: 55).

Подібним є виховання й у Фінляндії: у дитячих дошкільних закладах все частіше виховуються разом здорові та хворі діти. Водночас, у Фінляндії існують і спеціальні дошкільні заклади для дітей з вадами фізичного, психічного, розумового та соціального розвитку, де на двох дітей припадає один вихователь, а група може складатися із двох дітей.

Подібні заклади функціонують у багатьох країнах світу: інтернати (наприклад, у Німеччині), цілодобові дошкільні заклади для дітей із проблемами фізичного й психічного розвитку (зокрема, у Данії, Японії тощо). Тут дітям надається психолого-педагогічна допомога та відбувається корекція вад.

Важливою тенденцією розвитку дошкільного виховання в сучасному світі є те, що велика увага приділяється організації розвивального середовища у закладах дошкільної

освіти. Насамперед вона залежить від того, хто є організатором установи, від місця розташування, її розмірів і можливостей. У тих країнах, де дошкілля є елементом освітньої системи, дошкільні заклади мають окремі спеціально побудовані будівлі з прилеглими територіями для всебічного розвитку і занять дітей.

Поширеним явищем в організації середовища у дошкільних закладах із кінця ХХ століття стало виокремлення зон, куточків, центрів, «майстерень» і под. із спеціальним обладнанням, де відбуваються ігри та заняття дітей за певним видом діяльності. При цьому вони можуть організовуватися за встановленим зранку графіком, а бо ж дитина може вільно обирати, чим їй зайнятися у певний час. Наприклад, у дошкільних закладах Сполучених Штатів Америки є такі центри діяльності дітей: соціодрами або сюжетно-рольові гри; ляльковий театр; мистецтво; кулінарія; ігри з піском і водою; науково-математичний центр; куточок будівництва й конструювання (із різноманітних матеріалів) (Парамонова, 2001).

Інший приклад – так зване відкрите планування. Зокрема, в окремих закладах Великої Британії освітнє середовище закладу забезпечує можливість дітям самостійно, на власний розсуд обирати вид та предмети діяльності. Усі кімнати відокремлюються одна від одної перегородками. Діти мають можливість вільно пересуватися по всьому дитячому садку. У закладі є різноманітне обладнання і матеріали. Виділено і тихий куточок, де діти можуть відпочити і розслабитися (Іванова, 2019: 110; Радул, 2022: 25).

Ще одна важлива тенденція розвитку дошкільної освіти полягає в поступовій уніфікації змісту виховання у закладах дошкільної освіти в різних країнах світу. Згідно доповіді ЮНЕСКО про міжнародну освіту (1972) зміст дошкільної освіти спрямовано на науковий гуманізм, творчий розвиток особи дошкільного віку до дорослості, збагачення розвитку дитини шляхом організації предметного педагогічного середовища. У переважній більшості країн сучасного світу провідними загальнолюдськими принципами, на яких будується процес виховання у закладах дошкільної освіти є демократизація, гуманітаризація, гуманізація.

Загальна мета дошкільного виховання полягає у забезпеченні всебічного розвитку дитини. Основними його завданнями є залучення дитини до життя колективу, групи, розвиток різних видів діяльності, формування прагнення до знань тощо.

У країнах, де дошкільна освіта підпорядкована Міністерству освіти, зазвичай зміст виховання дітей, формування основних компетентностей міститься у Програмах виховання дітей дошкільного віку, які розробляються провідними вченими, дослідниками у цій галузі. Так є у більшості колишніх соціалістичних країнах Європи та Азії. Також цей підхід існує в Китаї, Швеції, Франції, Японії (стосовно центрів денного догляду) та інших країнах.

Наприклад, у Швеції з 1998 р. у закладах дошкільної освіти діє національна навчальна програма, яка включає такі предметні галузі, як математика, технологія, природничі науки і мовний розвиток, пісні й музика, драма, ритміка, танець і рух. У Китайській Народній Республіці Міністерством освіти у 2012 р. розроблено «Керівництво по вихованню у дитячих садках». У ньому визначено цілі і зміст дошкільної освіти у 5 предметних галузях – здоров'я, наука, суспільні науки, мова, мистецтво (Мкртічян, 2020).

Водночас є чимало країн, у яких немає обов'язкових програм виховання дітей дошкільного віку, кожний регіон (штат, федерація) або й окремий заклад розробляє власні програми виховання та розвитку дітей. Так, у Фінляндії Національні програми замінені на програми закладів чи їхніх педагогічних колективів з урахуванням думки батьків. У Німеччині кожний дошкільний заклад розробляє власні програми. У Швейцарії різні програми виховання дітей для німецькомовних і романомовних груп населення. У німецькій частині країни концепція виховання заснована на ідеях Ф. Фребеля, а в

романській частині – на ідеях вільного виховання М. Монтесорі, Е. Клапареда, А. Фер'єра, Ж. Піаже.

Однак, не зважаючи на різні підходи до існування програм спільним для більшості країн світу є виховання дітей дошкільного віку на засадах гуманізму, демократизму, загальнолюдських моральних цінностях. Основними завданнями виховання є різнобічний розвиток особистості, набуття елементарних навичок, соціалізація. Зміст виховання враховує сезонні природні явища та здійснюється переважно через ігрову діяльність.

Проблема підготовки дітей до школи є однією з основних у дошкільній педагогіці в сучасному світі. У зв'язку з цим, якщо відвідування закладів дошкільної освіти малими дітьми є необов'язковим навіть у розвинених країнах світу, то стосовно дітей старшого дошкільного віку ситуація є іншою. А тому у багатьох країнах сучасного світу обов'язковим є відвідування дітьми старшої групи дошкільних закладів (Ізраїль, Україна, Фінляндія та ін.).

Педагогічна проблема зв'язку (або наступності) між дошкільним вихованням і шкільним навчанням у розвинених країнах світу виникла у 70-і роки ХХ століття. Поступово з розвитком потреб суспільства виокремлюється так званий передшкільний щабель (або ж передшкільна освіта) як спеціальна сполучна ланка дошкільної та шкільної освіти, що можна виокремити як одну із провідних тенденцій розвитку дошкільної освіти в сучасному світі.

Мета передшкільної освіти полягає у вирівнюванні стартових можливостей майбутніх школярів, у формуванні психологічної готовності до школи, щоб у дітей не виникало стресів, комплексів, почуття приниження, які можуть відбити бажання вчитися на всі наступні роки.

Відповідно у сучасному світі виникають різні форми зв'язку між дошкільним вихованням і шкільним навчанням. На підставі різних джерел зазначимо такі основні його форми:

1. Створення навчально-виховних комплексів «дитячий садок – школа» (наприклад, у Китаї, Угорщині, Швейцарії).

2. Наявність підготовчих груп або класів при дитячих садках або початкових школах (вони мають різні назви в різних країнах – ясельні школи, ясельні класи, дитячі класи початкової школи, дитячі школи (infant schools), зокрема:

- в Англії створено клас для малят (діти 5–7 років);
- у Франції всі 5–6-річні діти навчаються у материнських класах школи (або класах для малят);
- у Німеччині, Австрії, Швейцарії діють пришкільні групи для 5-річних дітей, підготовчі класи основної школи (5-річні діти та ті, що досягли шкільного віку – 6-річні);
- у США – групи дітей 4–5 років, що функціонують при школах;
- у Фінляндії існують передшкільні групи для дітей 6 років;
- в Італії – «підготовчий до школи рік» у дитячому садку (дитяча школа);
- у Польщі – нульовий клас при школі (для дітей 6-річного віку) або підготовчі групи у закладах дошкільної освіти;

- в Ірландії, Нідерландах майже 99 % дітей ідуть до школи у віці чотирьох років, хоча законодавством це не є обов'язковим до 5 років. У цих країнах початкова школа охоплює дітей віком від 4 до 12 років, тобто поєднує дошкільне виховання і початкову освіту (Радул, 2022).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Провідною (визначальною) тенденцією розвитку дошкільної освіти в сучасному світі є збільшення інтересу в різних країнах сучасного світу до дошкільного виховання в системі освіти. До основних

тенденцій розвитку відносимо такі: збільшення кількості дітей у закладах дошкільної освіти; переважання приватних дошкільних установ; різноманітність типів закладів дошкільної освіти; відсутність єдиного підходу щодо кількості дітей у групах; проблема інклюзії; різні підходи до організації середовища у закладах дошкільної освіти; поступова уніфікація змісту виховання у різних країнах світу; виникнення передшкільної освіти.

У зв'язку з тим, що дошкільна освіта в останні тридцять років розвивається досить швидкими темпами та зазнає змін і трансформацій, оскільки людське суспільство не стоїть на місці, то проблема вивчення досвіду різних країн буде завжди актуальною.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Голота Н. Підготовка дітей до школи. Практика зарубіжної дошкільної освіти. *Початкова освіта*, 2011. № 18. С. 7-9.

Зебзеєва В. А. Дошкольное воспитание за рубежом: история и современность. М., 2007.

Іванова В. В. Теоретичні і методичні засади підготовки фахівців дошкільної освіти в університетах Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2021.

Іванова В. В. Структура систем дошкільної освіти у Великій Британії та країнах ЄС (на прикладі Франції, Німеччини, Фінляндії, Польщі, Швейцарії). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. СХLIV (144). С. 107-114.

Кічук Н. В. Освіта в сучасному світі (порівняльний контекст): Навчальний посібник. Ізмаїл, 2001.

Козак Л. Сучасна дошкільна освіта: європейський досвід. *Освітологічний дискурс*, 2017. № 3-4. С. 235-249.

Лащихіна В. П. Розвиток системи підготовки педагогічних кадрів у Франції (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2009.

Мкртічян О. Дослідження проблеми підготовки майбутніх вихователів у зарубіжній теорії та практиці. *Підготовка вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку музичних здібностей дітей 4–7 років: теоретичний та методичний аспекти*: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2020. С. 161-205.

Парамонова Л. А., Протасова Е. Ю. Дошкольное и начальное образование за рубежом: история и современность: монографія. М.: Просвещение, 2001.

Радул О. Дошкільне виховання в сучасному світі. *Актуальні проблеми сучасного дитинства*: монографія / авт. кол.: О. Радул, Т. Довга, О. Ткаченко, Т. Прибора, Н. Цуканова, І. Баранюк, С. Мельничук, Н. Андросова, Т. Шарапова, С. Куркіна; [за ред. О. Радул]. Харків: Мачулин, 2022. С. 10-50.

Чепіль М., Возняк А. Порівняльна педагогіка: навч.-метод. посібник. Дрогобич, 2010.

Ярова О. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): монографія. К.: Педагогічна думка, 2018.

European Commission, EACEA, Eurydice / Eurostat. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. 2014 Edition. Eurydice and Eurostat Report. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2014.

EURYDICE (Network of Education Systems and Policies in Europe). Tackling Social and Cultural Inequalities through Early Childhood Education and Care in Europe. Brussels: Eurydice, EACEA, 2009.

REFERECES

- Chepil' M., Voznyak A. (2010). Porivnyal'na pedahohika: navch.-metod. Posibnyk. [Comparative Pedagogy: a Teaching Methodical Guide]. Drohobych. [in Ukrainian].
- European Commission, EACEA, Eurydice. (2014). Eurostat. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. 2014 Edition. Eurydice and Eurostat Report. Luxembourg : Publications Office of the European Union. [in English].
- EURYDICE (Network of Education Systems and Policies in Europe). (2009). Tackling Social and Cultural Inequalities through Early Childhood Education and Care in Europe. Brussels: Eurydice, EACEA. [in English].
- Holota N. (2011). Pidhotovka ditej do shkoly. Praktyka zarubizhnoyi doshkil'noyi osvity. [Children Preparation for School. Practices of Foreign Pre-School Education.] *Pochatkova osvita*. № 18. P. 7-9. [in Ukrainian].
- Ivanova V. V. (2019). Struktura system doshkil'noyi osvity u Velykij Brytaniyi ta krayinakh YeS (na prykladi Frantsiyi, Nimechchyny, Finlyanidy, Pol'shi, Shvejtsariyi). [The Structure of Preschool Education Systems in Great Britain and EU Countries (France, Germany, Finland, Poland, Switzerland)]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova. Vyp. CXLIV (144). P. 107-114. [in Ukrainian].
- Ivanova V. V. (2021). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky fakhivtsiv doshkil'noyi osvity v universytetakh Spoluchenoho korolivstva Velykoyi Brytaniyi ta Pivnichnoyi Irlandiyi: dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.04. [Theoretical and Methodical Framework of Preschool Education Professionals' Training at Universities of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland: dissertation for a Doctor of Pedagogical Sciences]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Kichuk N. V. (2001). Osvita u suchasnomu sviti (porivnialnyi kontekst): navch. posibnyk. [Education in Modern World (a Comparative Context); a Teaching Guide]. Izmail. [in Ukrainian].
- Kozak L. (2017). Suchasna doshkil'na osvita: yevropejs'kyj dosvid. [Modern Preschool Education: European Experience]. *Osvitohichnyj dyskurs*. № 3-4. P. 235-249. [in Ukrainian].
- Lashhykhina V. P. (2009). Rozvytok systemy pidhotovky pedahohichnykh kadriv u Frantsiyi (druha polovyna XX – pochatok XX st.): dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. [Development of Pedagogical Staff training System in France (the second half of XX – the beginning of the XXI century): dissertation for a Candidate of Pedagogical Sciences]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Mkrtychyan O. (2020). Doslidzhennya problemy pidhotovky majbutnikh vykhovateliv u zarubizhnij teorii ta praktyci. Pidhotovka vykhovateliv zakladiv doshkil'noyi osvity do rozvytku muzychnykh zdbnostej ditej 4–7 rokiv: teoretychnyj ta metodychnyj aspekty: monohrafiya [Research of the Future Educators Preparation Issues in Foreign Theory and Practice. Preschool Teachers Training for the Development of 4–7 y. o. Children' Music Talents: Theoretical and Methodical Aspects. Monograph]. Kharkiv: SH NTM «Novyj kurs». P. 161-205. [in Ukrainian].
- Paramonova L. A., Protasova E. Yu. (2001). Doshkol'noye i nachal'noye obrazovaniye za rubezhom: istoriya i sovremennost': monohrafiya. [Preschool and Elementary Education Abroad: History and the Present Day. Monograph]. M.: Prosvesheniye. [in Russian].
- Radul O. (2022). Doshkil'ne vykhovannya v suchasnomu sviti. Aktual'ni problemy suchasnoho dytynstva: monohrafiya. [Preschool Education in Modern World. Topical Issues of Modern Childhood. Monograph] / avt. kol.: O. Radul, T. Dovha, O. Tkachenko, T. Prybora, N. Cukanova, I. Baranyuk, S. Mel'nychuk, N. Androsova, T. Sharapova, S. Kurkina; [za red. O. Radul]. Xarkiv: Machulyn. P. 10-50. [in Ukrainian].
- Yarova O. B. (2018). Tendentsii rozvytku pochatkovoї osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu (kinets XX – pochattok XXI st.). [Primary School Development Trends in the European Union Countries (end of the 20th – beginning of the 21st century)]. K., Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].

Zebzeeva V. A. (2007). Doshkol'noye vospitaniye za rubezhom: istoriya i sovremennost'. [Pre-School Upbringing Abroad: History and the Present Time]. M. [in Russian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто основні тенденції розвитку дошкільної освіти в сучасному світі. В результаті проведеної аналітичної роботи, що базувалася здебільшого на наукових розвідках учених, присвячених проблематиці компаративістики видалось за неможливе конкретизувати, з одного боку, статистичні дані, а з іншого – фактологічний матеріал щодо розвитку дошкільного виховання в сучасному світі. До прикладу, доповнення наукових уявлень про відкриття планування як стимуляційний чинник діяльності дитини дошкільного віку у ситуації вибору, педагогічний сенс громадського виховання у закладі дошкільної освіти, форм зв'язку дошкільного виховання і шкільного виховання. Це дозволило окреслити підґрунтя щодо визначення провідних тенденцій розвитку дошкільного виховання в сучасному світі. Провідною (визначальною) тенденцією розвитку дошкільної освіти в сучасному світі є збільшення інтересу в різних країнах сучасного світу до дошкільного виховання в системі освіти, до проблем дошкільної педагогіки. До основних тенденцій розвитку дошкільного виховання відносимо такі: 1) збільшення кількості дітей у закладах дошкільної освіти в останні кілька десятиліть, насамперед у розвинених країнах світу; 2) переважання приватних дошкільних установ; 3) різноманітність типів закладів дошкільної освіти в залежності від форми власності, тривалості перебування дитини в них, кількістю дітей у групах, традиційністю чи альтернативністю, змістом виховання тощо; 4) відсутність єдиного підходу щодо наповненості дітей у групах, що залежить від типу закладу; 5) наявність різних думок стосовно проблеми інклюзивного виховання дітей дошкільного віку; 6. важливість організації середовища у закладах дошкільної освіти (виокремлення зон, куточків, центрів діяльності, майстерень або ж відкрите планування); 7) поступова уніфікація змісту виховання у різних країнах світу, що передбачає різнобічний розвиток дитини та ґрунтується на засадах гуманізму, демократизму, загальнолюдських моральних цінностях; 8.) виникнення передшкільної освіти (різноманітних установ) як спеціальної сполучної ланки дошкільної та шкільної освіти.

Ключові слова: дошкільна освіта, тенденції розвитку, дитина, заклади дошкільної освіти, демократизація освіти.